

Velká bitva u Lodže r. 1914.

(Pokračování.)

Po úspěších 2. a 5. armády zamýšlel velkokníže Nikolaj vtrhnouti do Slezska. Pokládal však mezeru mezi armádami na Němenu a na Visle za příliš povážlivou a nedostatečně chráněnou a proto se rozhodl utvořiti z narevské skupiny (I. Turk. a VI. armáda) a z nově utvořených dvou sibiřských sborů (V. a VI.) a 2 jezdeckých divisí novou armádu, která by kryla pravé křídlo jižních armád při příštím postupu do Německa. Velitelem této armády ustanovil generála Rennenkampfa.

1. a 10. armádu sloučil v jednu s číslem 10. pod velením generála Siversa.

Nová armáda, která se měla soustřediti v pásmu Cechanov—Plonsk, byla pojmenována č. 1.

Dne 27. října direktivou vrchního velitele nařizuje se armádám obou skupin pokračovati v postupu kupředu, zatím co Hindenburg a velitel 1. rakouské armády, majíce před sebou pevnou ruskou frontu, se rozhodli ustoupiti na hranice.

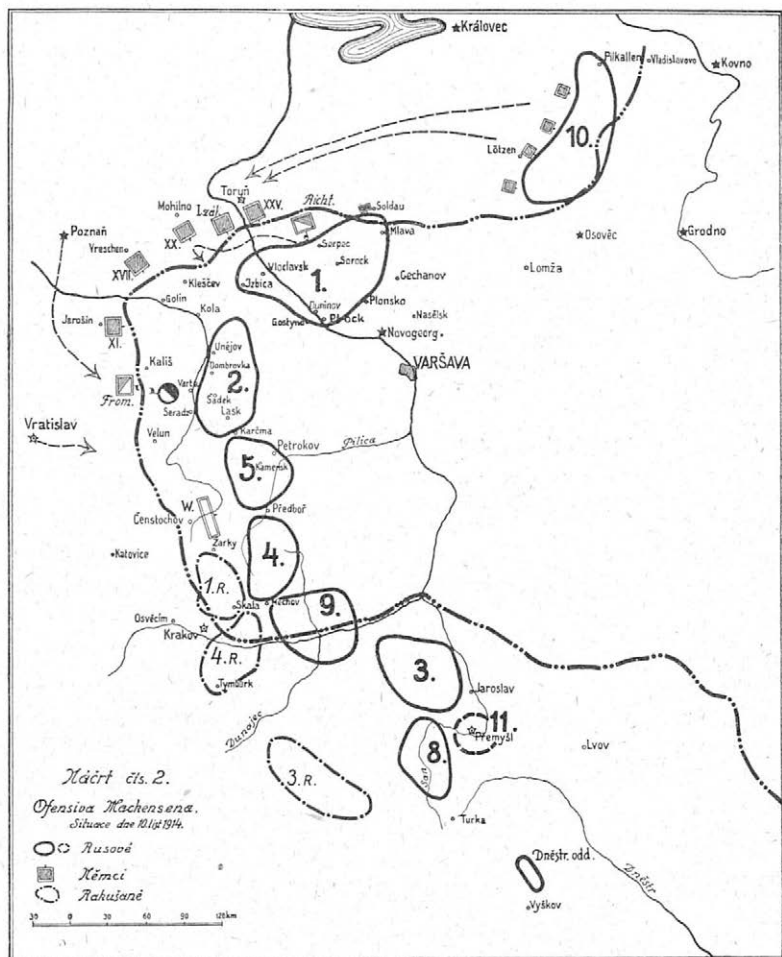
Leč již dne 29. října Nikolaj Nikolajevič nařídil zastaviti pronásledování nepřítele pro nepříznivou polohu krajních armád celého ruského rozčlenění, které by mohly býti odděleně poraženy.

Křídelním armádám nařizuje:

1. 10. armáda zahájí útok na celé frontě a po dobytí pásma Mazurských jezer dosáhne dolního toku Visly.

2. 3. a 8. armáda postoupí podél řeky Visly na linii všeobecné fronty.

Avšak dne 31. října vrchní velitel ruských armád mění již po třetí své rozhodnutí. Obávaje se, že nepřítel může po ústupu uspořádati své sbory a klásti pak silný odpor našemu postupu, nařizuje ihned pokračovati v ofensivě a navázati dotyk s nepřitelem.



10. a 1. armáda mají zabezpečovati tento postup zprava, 3. armáda zůstane na Sanu.

K večeru dne 31. října ruské armády dosáhly linie: Kutno—Lencica—Zgerž—Breziny—Tomašev—Opočno—Konsk—Bodzetyń—Opatov, dále na Sanu byla 3. armáda.

Dne 2. listopadu byla již 2. a 5. armáda podle direktivy hlavního stanu na čáře Krosněvice—Unějov—Šadek—Karčma—Mzurky—Předboř.

Úspěch této ofensivy závisel na tom, jak vyplní svou úlohu generál Rennenkampf. Ten dostal dne 31. října od gen. Rusského ještě

vedlejší úlohu: „pro zabezpečení se strany Mlavy zatlačit slabé nepřátelské síly na pravém břehu Visly na říšské hranice.“

K vyplnění tohoto rozkazu posílá generál Rennenkampf 2 sbory směrem na Mlavu a na Serpec s úlohou zatlačit nepřítele na hranice.

Celkový výsledek počáteční akce generála Rennenkampfa však byl, že jeho dva sbory se zakopaly na linii Mlava—Serpec, jeden došel do Vloclavska a jeden byl u Plocku.

Armády jihozápadní fronty z linie: Tomašev—Opatov nepostoupily kupředu, jelikož generál Ivanov soudil, že bez podpory 3. armády, která svým postupem podél řeky Visly má chránit levé křídlo postupujících armád, nemůže postupovat.

Tento nesouhlas generála Ivanova měl v zápětí čtvrté rozhodnutí velkoknížete Nikolaje, který večer dne 2. listopadu novou direktivou zastavuje pronásledování nepřítele a nařizuje po uspořádání vojsk připravovati se k novému generálnímu postupu.

Touto direktivou nařizoval 10. armádě pokračovati v postupu na Vislu a dosáhnouti jí co nejdříve, levým armádám jihozápadní fronty obsadit přechody přes Karpaty a jezdeckem vtrhnouti do uherské nížiny.

Pro frontální útok do Němec měly se připravovati 2., 5., 4 a 9. armáda. Manévr nebyl předpokládán žádný.

Obrátíme se teď k 10. armádě (náčrt 2.).

Podle direktivy hlavního stanu ze dne 29. října měla 10. armáda ihned zahájit svůj postup do Východního Pruska.

Tato armáda měla 15 a $\frac{1}{2}$ pěší divise a 8 jezdeckých divisí na linii od Skadvile (sev. Vladislavova) až do Lomží.

Generálu Siversovi, veliteli 10. armády, nezdá se frontální útok po tolika trapných zkušenostech účelným a proto navrhuje veliteli severozápadní fronty generálu Russkému obchvátit hlavními silami armády pravé nepřátelské křídlo a rychle postupovati k Mazurským jezerům, kdežto menší síly udržovaly by nepřítele z čela.

Tento, jak se zdá velice správný úmysl, zamítá generál Russkij, jsa ještě pod morálním dojmem porážky 2. armády u Tannenbergu, která s 1. armádou měla provést podobný manévr, a nařizuje jen ryze frontální útok bez jakýchkoliv obchvatů.

Sotva však dozněly poslední rány prvního dne bitvy, ukázalo se, že zásoby střeliva jsou vyčerpány, a že 10. armáda nemůže v ofenzivě pokračovati.

Než hlavní stan všemožně tlačil na Siversa a poukazoval na význam úspěchu jeho armády pro zamýšlenou generální ofenzivu do Němec, což ostatně generál Sivers i sám dobře chápal. Leč při skutečném nedostatku střeliva a poután jsa generálem Rusským jen na frontální útok, nemohl při nejlepší vůli dosáhnouti větších úspěchů.

Velitel jihozápadní fronty generál Ivanov zásadně nesouhlasil ani s posledním (čtvrtým) rozhodnutím velkoknížete Nikolaje a mínil, že je nyní nutno soustředit hlavní síly jen proti jednomu z obou odpůrců a likvidovati ho stůj co stůj.

První obětí podle úsudku generála Ivanova měly býti armády rakousko-uherské, které bylo možno snadno porazit a to tím spíše, že Němci při ústupu na Vartu tak důkladně zničili železnice, mosty, cesty atd., že podle všeho nepomýšlejí v dohledné době na nějakou ofenzivu.

Generál Ivanov tudíž navrhoval:

1. na východní pruské frontě ponechatí minimum sil,

2. jednotkami vzatými z 10. armády zesíliti 1. a 2. armádu, jež by pak defensivně chránily celé pásmo střední Visly,

3. 5., 4. a 9. armádou útočiti na horní Visle proti Rakousku a poraziti je,

4. 3. armáda by chránila levý bok,

5. 8. by pozorovala Karpaty a

6. 11. (blokádní) by blokovala Přemysl.

Následek tohoto vměšování se generála Ivanova byl ten, že velkokníže Nikolaj se rozhodl odložití ofensivu a vyčkati vyjasnění situace na křídlech.

Nyní se podívejme, jaký úmysl měli Němci po svém ústupu.

Německé vrchní velitelství mělo přesné zprávy o utvoření nové armády mezi 10. a 2. armádou a bylo tudíž přesvědčeno, že Rusové využijí ústupu Němců na Vartu, a že jejich snahou bude co nejdříve vtrhnouti jednou armádou do Poznańska a třemi do Slezska. Po těchto úvahách dne 4. listopadu rozhodlo se německé vrchní velitelství zastaviti postup Rusů z čela a silným úderem proti jejich křídlu je rozbíti.

Po dohodě s rakouským velitelstvím frontální úloha, kterou měli provést Němci a Rakušané společně, svěřena rakouskému velitelství, kdežto útok na křídlo si ponechali jen Němci.

Německé vrchní velitelství podle tohoto rozhodnutí nařizovalo:

1. Německý sbor Woyrschův, 1. a 2. rakouská armáda (2. poslána s pravého křídla fronty) udržují nepřítele na frontě Čenstochov—Krakov.

2. V prostoru Toruň—Poznaň—Jarošín soustřediti novou německou armádu s číslem 9. za velení Mackensenova.

3. Velitel 8. armády generál Hindenburg ustanoven velitelem východní fronty, skládající se z 8. a 9. armády.

Generál Hindenburg, jakmile dostal tento rozkaz, rozhodl se zesíliti 9. armádu a levé křídlo jižní německo-rakouské skupiny a nařídil:

1. 1. zál. a XXV. zál. sbor z Východního Pruska převésti do Toruně;

2. rozdělití gardový záložní sbor a jednou jeho divisi zesíliti Mackensena, druhou sbor Woyrschův;

3. zrušiti armádní sbor generála Frommela a jeho dvě pěší divise připojití ke sboru Woyrschovu, který byl nazván „Woyrschova armádní skupina“.

Generál Frommel ustanoven velitelem jezdeckého sboru.

4. Utvořiti nový jezdecký sbor za vedení generála Richthofena.

5. 8. armádě zadržovat postup nepřátelských vojsk, a bylo-li by třeba, ustoupiti na linii Mazurských jezer a tam se brániti.

Již dne 9. listopadu byly německo-rakouské sbory rozloženy asi takto:

Útočná skupina v síle 5 armádních sborů a dvou jezdeckých sborů mezi Toruní a Jarošínem.

Obranná skupina:

Armádní skupina Woyrschova od Čenstochova přibližně asi do Żarky,

1. rakouská armáda (Danklova) na jih od skupiny Woyrschovy až do Skaly,

4. rakouská armáda do Tymbarku po obou stranách Visly.

Jelikož 2. rakouská armáda, která se měla rozložití severně od skupiny Woyrschovy, byla ještě na cestě, odeslal Hindenburg do tohoto neobsazeného prostoru posádky z Vratislavě a Poznane.

Ruské armády byly ke dni 10. listopadu všeobecně na linii:

Východně od řeky Angerap a Mazurských jezer—Soldau—Vloclavsk—Kola—Lask—Předboř—Mechov—ústí Dunajce—západně od Jaroslavě—západně od řeky Sanu—Turka—Vyškov.

Večer dne 10. listopadu rozesílá hlavní stan svou definitivní direktivu o všeobecné ofenzivě.

Tato direktiva

a) pojednává o silách Němců,

b) předpokládá, že hlavní masa vojsk jest soustředěna u Čenstochova,

c) oznamuje, že rozčlenění nepřítelovo není ruskému velitelství ještě dostatečně známo, protože ruská vojska nebyla s ním po delší dobu v dotyku, a že proto miní vyčkati se zahájením ofenzivy ještě 2 nanejvýše 3 dny, avšak klade si za hlavní úlohu: především poraziti nepřitele na frontě Kališ—Čenstochov a dosáhnouti čáry: Jarošin—Katovice—Osvěcim. Při tom

1. 10. a 1. armádě zůstávají staré úlohy.,

2. 5. a 4. provádějí hlavní úder,

3. 2. armáda podporuje 5. a 4. postupem na linii Kališ—Velun,

4. 9. armáda postupuje ke Krakovu a chrání levé křídlo hlavní skupiny armád (5. a 4.).

5. Po dobu této operace podržuje se 4. armáda přechodně generálu Russkému.

Dne 11. listopadu dostává ruské vrchní velitelství od agentů množství zpráv o převozu německých sborů do prostoru Toruně a dne 12. listopadu vydává nový generální rozkaz, který nejenom mění rozkaz ze dne 10. listopadu, ale kterým se Nikolaj Nikolajevič zřiká i svého původního plánu.

Proto, že nepřítel provádí přeskupení sil, nařizuje zahájení ofenzivy na den 14. listopadu s hlavním cílem „překážeti přeskupování nepřátelské armády“.

Tím se ruské vrchní velitelství zřiká rozhodnutí, které učinilo před dvěma dny a mění svůj úmysl rozbíti hlavní nepřátelské síly u Čenstochova a dosáhnouti linie Jarošin—Osvěcim na skromný cíl: „překážeti sčesnutí nepřítel“, o kterém ani samo nemělo přesných zpráv.

Vyplnění operace svěřeno veliteli severozápadní fronty.

Tak z velkého plánu, který se připravoval již delší dobu nezůstalo nic.

Zahájení nové ofenzivy německo-rakouských armád vede k tak zvané bitvě u Lodže, která co do zajímavosti a originality svého průběhu nemá v celé světové válce sobě rovné.

II. část.

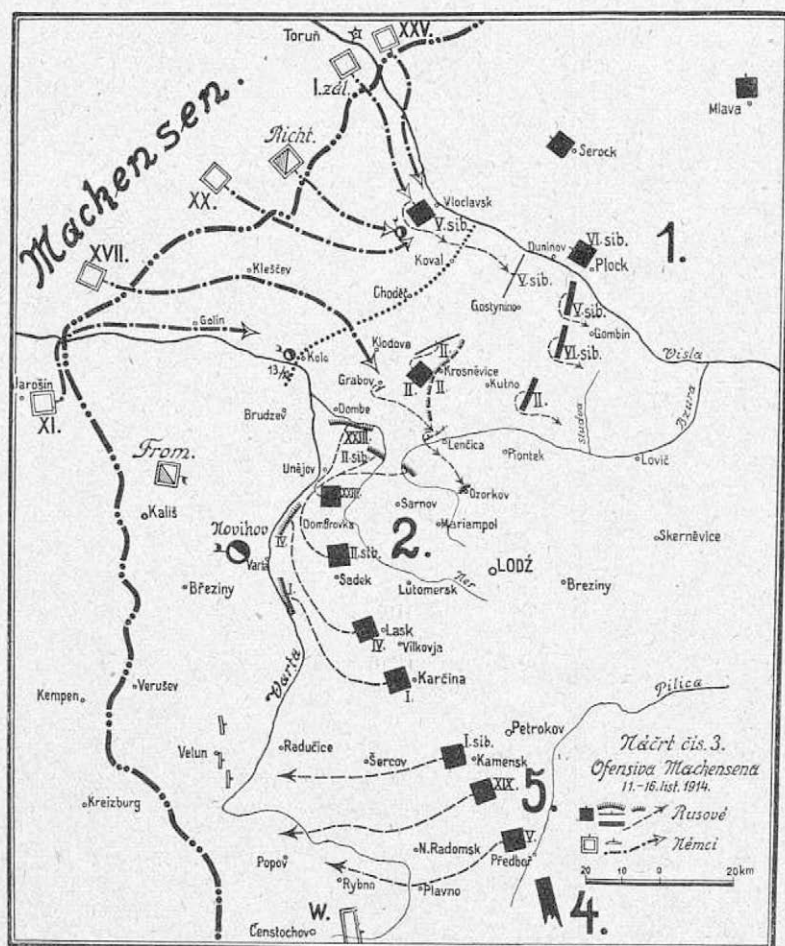
Bitva u Lodže

(náčrt č. 3.).

Ke dni 11. listopadu byly tedy ruské sbory rozloženy takto:

1. armáda měla své sbory u Mlavy, Serocka, Vloclavska a Plocku,
2. armáda měla jeden sbor u Krosněvic — chránil pravý bok armády — a dále sbory u Unějova—Dombrovky—Šadku—Laska a Karčmy.

Před frontou armády u Koly byla 1. jezdecká divise a jezdecký sbor generála Novikova, který pozoroval levý břeh řeky Varty v prostoru západně od vesnice Varty. 5. armáda stála se třemi sbory na linii: Kamensk—Předboř.



Dne 11. listopadu zahajuje generál Mackensen svou ofensivu s úmyslem obchvátiti pravé křídlo 2. ruské armády.

Jelikož ruský V. sibiřský sbor u Vloclavsku mohl překážeti bezvadnému vyplnění jeho úmyslu, rozhodl se využití izolovaného postavení tohoto sboru a zničit jej odděleně.

Nařídil tudíž 3 armádním sborům zesíleným jezdeckem (XXV. záložní, XX. armádní, 1. záložní a jezdecký sbor) provésti rychle tuto samostatnou operaci.

XVII. sbor poslal směrem na Kleščev, XI. na Golin podél pravého břehu Varty.

Mezi Vislou a Vartou postupovalo tedy 5 německých armádních sborů.

Na levém břehu Varty chránil jezdecký sbor generála Frommella soustředění posádek z Poznaň a Vratislavě u Kališe.

Úsek naznačený pro rakouskou 2. armádu Kališ—Čenstochov byl střežen domobranou („landsturm“) a 2 jezdeckými divisemi rakouské 1. armády. Pro případ postupů Rusů na toto pásmo do příchodu rakouské 2. armády slabě obsazené, bylo nařízeno udržovati je soustředěnými útoky na nepřátelská křídla ze severu a z jihu až do příchodu Rakušanů.

Ráno dne 12. listopadu útočily na odloučený ruský V. sibiřský sbor se všech stran 3 německé sbory, ale přes tuto přesilu se tomuto sboru podařilo udržeti se až do noci a ustoupiti šťastně, třeba s velikými ztrátami, na frontu západně od čáry Duninov—Gostynino.

Dne 13. listopadu německá úderná skupina dosáhla linie: Koval—Choděč—Kola—Brudzev.

Velitel severozápadní fronty nebyl nikterak spokojen tím, že V. sibiřský sbor unikl úplnému obklíčení; považoval dokonce tento sbor za zbabělý, jelikož byl přesvědčen, že na něj útočily toliko dvě německé divise. Téhož názoru byl i velkokníže Nikolaj, který tu důrazně podotkl, že prohrávají ne vojáci, nýbrž velitelé.

Velitel V. sibiřského sboru po ústupu prohlásil, že byl napaden nejméně 2 německými sbory, čemuž však nechtěl věriti ani velitel 1. armády generál Rennenkampf, který mínil, že síly Němců byly nepatrné a že se jim podařilo zatlačit V. sibiřský sbor jen vhodným manévrem.

Mezitím však zpravodajské oddělení 2. armády mělo již přesné zprávy od seskupení nepřátelských sborů a hlásilo to velitelství severozápadní fronty s podotknutím, že Němci mají patrně v plánu obejítí pravé křídlo 2. armády.

Avšak generál Russkij, stejně jako generál Rennenkampf, asi nevěřil ani těmto důležitým zprávám, ani hlášení různých velitelů, že mezi Vislou a Vartou jsou silná německá vojska, nejméně čtyry armádní sbory a ve svém rozkaze k ofenzivě ze dne 13. listopadu uvádí, že:

1. Od Toruně postupují jen 2 pěší divise;
2. u Kališe je 1 armádní sbor;
3. u Veluna 2 sbory;
4. u Čenstochova 4 sbory.

Nařídil proto zahájití dne 14. listopadu všeobecnou ofenzivu a po překročení říšských hranic dosáhnouti linie: Jarošín—Kempen—Kreizburg.

Podle tohoto rozkazu velitel 2. armády generál Šejdeman, nabýv přesvědčení, že II. armádní sbor, který obdržel rozkaz pomoci levému křídlu Rennenkampfovu u Gostynina, nemůže chrániti zároveň pravého křídla armády, aby neztratil spojení s II. sborem; rozhodl se posunovati celou armádu půlobratem doprava na linii Dombe a vesnici Varta. Jako spojení mezi II. sborem a svým pravým křídlem vyslal jednu pěší brigádu do Grabova.

Tím však nastala mezera mezi 2. a 5. armádou, jelikož 5. armáda zahájila dne 14. listopadu útok ve směru jihozápadním všeobecně na frontu Šercov—Plavno.

Během 14. listopadu dochází k mnoha bojům a to u Gostynina, Krosněvic, Grabova—Dombe, které nemají pro obě strany, leč orientačního významu.

Ke konci dne 14. listopadu byla situace tato:

1. armáda udržela své posice u Gostynina, při čemž VI. sibiřský sbor byl přesunut na levý břeh Visly.

2. armáda: II. sbor se udržel u Krosněvic, spojovací pěší brigáda ustoupila k Lenčici a chránila zde přepravu; ostatní sbory byly na Vartě.

5. armáda bez větší námahy dosáhla linie: Šercov—Plavno.

Generál Russkij, nehledě na nová a nová hlášení zpravodajského oddělení 2. armády, které mělo zajatce již téměř ode všech postupujících něm. sborů, nepozoroval ještě ani na sklonku dne nebezpečí, jež mu připravoval Mackensen, a nařídil pokračovati v postupu kupředu. Aby zesílil 1. armádu, podřídil jí II. armádní sbor.

Generál Mackensen zamýšlel dne 15. listopadu zničit rozhodným útokem ruská vojska rozložená na severním břehu řeky Neru a řeky Bzury. S provedením tohoto úmyslu velmi spěchal, jelikož jej chtěl uskutečnit ještě do příchodu záloh k ruské 2. armádě.

Na den 15. listopadu nařídil:

1. XVII. sbor dobude Lenčice a tím odřízne Rusům cestu k ústupu;

2. XX. a XXV. sbor bude postupovati přes Kutno na jih ve všeobecném směru na Lodž;

3. XI. na Dombe a dále přes Ner na jih;

4. I. záložní sbor bude chránit celou útočnou skupinu na levém křídle ve směru od Plocku;

5. jezdecký sbor Richthofenův pak pásma mezi I. záložním a XXV. sborem;

6. jezdecký sbor generála Fromela zůstane u Kališe.

Generál Richthofen měl kromě toho ještě úlohu dostati se po obsazení Kutna nejkratší cestou do Skerněvic a tam zajmouti velkoknížete Nikolaje a generála Šejdemana. Tato namáhavá cesta byla by však bývala zbytečná, neboť velkokníže Nikolaj ve Skerněvicích nebyl.

Po bojích dne 15. listopadu ustoupil V. a VI. sibiřský sbor na frontu Plock—Gombin. II. sbor ustoupil východně od Kutna a pěší brigáda, která byla u Lenčice, ustoupila k Ozorkovu.

Události dne 15. listopadu přesvědčily velkoknížete Nikolaje, že Němci přece jen chtějí útočit na pravé křídlo 2. armády a že proto soustředili mnoho vojska mezi Vislou a Vartou. Doporučuje proto generálu Russkému, aby zkrátil frontu 2. armády a zesílil ji částmi 10. a 5. armády.

Vzhledem k této úvaze vrchního velitele nařídil generál Russkij na den 16. listopadu:

1. 1. armáda převede VI. sibiřský sbor na levý břeh Visly, což Rennekampf byl již provedl,

2. 2. armáda změní svou frontu ze směru západního na severozápadní a bude útočit na frontu Klodova—Kališ a

3. 5. armáda (bez XIX. sboru) bude postupovati ze směru jihozápadního ve směru severozápadním na linii Březiny—Verušev.

Tím však mezi 1. a 2. armádou vznikla mezera asi 30 km a mezi 5. a 4. armádou mezera ještě mnohem větší.

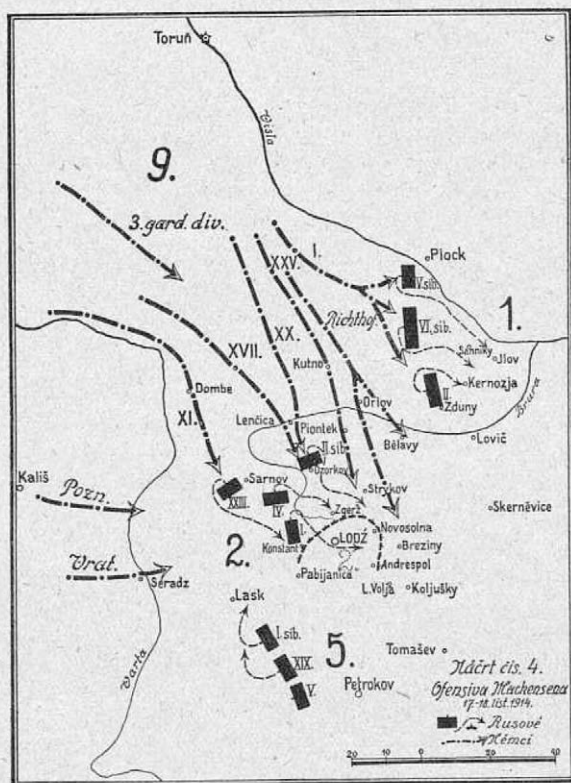
V noci dne 16. listopadu došel konečně generál Russkij k přesvědčení, že nepřítel přece může využití mezery mezi 1. a 2. armádou a postupem na Piontek obklíčit pravé křídlo 2. armády. Proto svůj včerejší rozkaz zrušil a hodlal stůj co stůj dobýt Lenčice, aby mezera mezi 1. a 2. armádou byla částečně odstraněna.

Ráno dne 16. listopadu tedy nařídil:

1. 1. armáda bude postupovati na frontu Kutno—Lenčice;

2. 2. armáda na linii Lenčica—Dombe;
3. 5. armáda ustoupí na linii Vilkovja—Kamensk;
4. 10. armáda odešla jednu pěší divisi do Varšavy.

Podle tohoto rozkazu vydal velitel 2. armády podrobný rozkaz k provedení postupu na frontu Lenčica—Dombe. Tento rozkaz mělo podle dokumentárních zpráv německé velitelství o dvě hodiny dříve nežli jednotliví velitelé ruských armádních sborů, čímž ovšem vedení operací pro Němce bylo velmi usnadněno. Jest to důkazem, jak Němci dobře zařídili svou tajnou zpravodajskou službu.



Dne 16. listopadu časně zrána útočí Němci na V. sibiřský sbor, zatlačují jej opět dozadu a obkličují nekryté křídlo VI. sibiřského sboru.

V. a VI. sibiřský sbor pomalu ustupují. Také II. sbor ustupuje za řeku Sludvu. Mezera mezi 1. a 2. armádou, do níž postupovaly již německé armádní sbory zvětšila se na 45 km (náčrt č. 4).

Útok Rusů na Lenčicu výsledku neměl.

Zadržeti postup Němců v mezeře mezi 1. a 2. armádou bylo nyní hlavní myšlenkou generála Rusského, který se rozhodl zničit odděleně skupinu nepřátelských sborů, postupujících touto mezerou a proto dal tyto úlohy:

1. 1. armáda útočí pravým křídlem podél Visly, levým ve směru na Kutno,
2. 2. armáda útočí z fronty Strykov—Zgerž—Konstatinov,

3. 5. armáda obrátí svou frontu na sever, t. j. 2 sbory z fronty Pabijanice—Lask budou postupovati na frontu Lenčica—Dombe; V. sbor záloha fronty v Skerněvicích.

4. Útok zahájiti dne 18. listopadu -914.

(4. armáda podle direktivy hlavního stanu přechází dnem 17. listopadu znovu v pravomoc velitele jihozápadní fronty generála Ivanova.)

Tímto rozhodnutím sotva mohl generál Russkij zabrániti postupu Němců v mezeře mezi 1. a 2. armádou. Nebylo by přece riskantnější vzít 1 nebo 1 a ½ sboru s pravého břehu řeky Visly, čeho se obyčejně ruské velení tak bálo, převést je do Loviče a pak postupem podél řeky Bzury odříznouti ústup Němců přes přehrady u Orlova a Lenčicy, což by bylo způsobilo německému velitelství nemilé překvapení.

Německé velitelství v Hohensalze bylo zcela spokojeno výsledkem bitev a postupem svých sborů ve dnech 15. a 16. listopadu a nařídilo dne 17. listopadu udeřiti na ustupující ruské armádní sbory a zničit je. Německé 9. armádě bylo na den 17. listopadu uloženo, útokem na Strykov, Brežiny a Laznovskou Volju hluboce obchvátiti pravé křídlo ruské 2. armády. Rusové však vůbec nemýšleli na ústup a naopak přeskupovali se k útoku.

Podle direktivy generála Rusského ze dne 17. listopadu velitel 1. armády zesílil své sbory na levém břehu Visly a u Loviče, který svým mostem nabývá nyní strategického významu, jelikož východně od Plocka nebylo mostů. Kdyby Němci dobyli Loviče, byli by mohli snadno zničit část 1. armády na levém břehu řeky Visly.

Velitelé 2. a 5. armády nemohli v této situaci sami rozhodovati, jelikož seskupení jejich sborů bylo jim nadiktováno v direktivě generála Rusského ze dne 17. listopadu.

Generál Russkij sice rozesílal ještě před svítáním dne 17. listopadu doplněk k své direktivě o zahájení ofensivy, v kterém změnil směr postupu na křídlech svých armád tak, že:

1. armáda měla postupovat svým levým křídlem na Orlov (původně bylo určeno na Kutno),

2. armáda Orlov—Piontek—Ozorkov,

5. armáda Ozorkov—Sarnov, při čemž její V. sbor, který byl určen jakožto záloha generála Rusského v Skerněvicích, měl nyní chrániti levé křídlo celé útočné skupiny u Seradze, ale tento rozkaz se už nedal provést, protože Němci ještě téhož dne zahájili nové a velice houževnaté útoky proti 1. a 2. armádě.

Dne 17. listopadu byl výsledek ten, že Rusové nevydrželi náporu Němců a ustoupili:

1. armáda na frontu Ilov—Kernozja—Zduny.

2. armáda měla velký neúspěch, zejména na svém pravém křídle a ustoupila na velice nevhodnou frontu: Andrespol—Novosolna—Zgerž—Konstantinov.

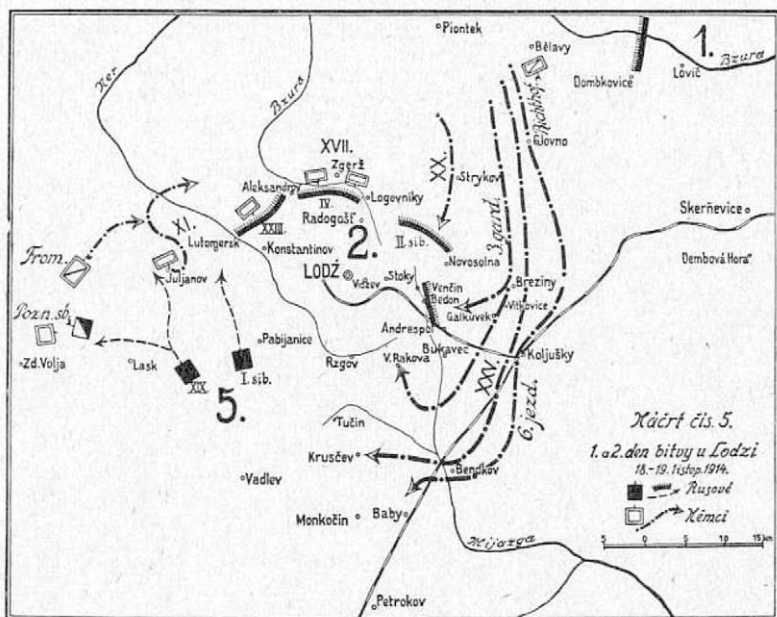
Generál Russkij večer dne 17. listopadu zrušil své rozkazy k útoku jako neproveditelné, a rozeslal dne 18. listopadu ve 3 hod. novou direktivu, kterou nařídil:

1. 1. armádě udržeti se stůj co stůj na linii Ilov—Kernozja—Zduny,

2. 2. armádě útočiti na nepřítele pravým křídlem na Bělavy,

3. 5. armádě (XIX. a I. sibiřský sbor) útočiti přímo před sebe a odeslati do Skerněvic jednu pěší divisi jako zálohu velitele fronty.

Dne 18. listopadu nařídil generál Hindenburg veliteli 9. armády opakovati manévry u Tannenbergu, t. j. obklíčiti nepřítele s obou stran a zničiti ho. Po provedení tohoto plánu vtrhnouti do týlu jižní skupiny ruských vojsk operující proti Čenstochovu.



Tu však šlo o větší masy vojsk než u Tannenbergu, o 2 ruské armády.

Podle tohoto rozkazu nařídil Mackensen téhož dne na den 19. listopadu (náčrtek č. 6.):

1. 1. záložnímu sboru chrániti operace na levém břehu Bzury,
2. XXV. sboru, 3. záložní gardové divisi, XX. sboru a jezdeckému sboru Richthofenovu obklíčiti pravé křídlo 2. ruské armády.

Sbor Richthofenův měl dvojí úlohu: přerušiti na trati Lodž—Koljušky železniční spojení s Lodží, Petrokovem a Skerněvicemi a pak chrániti levé křídlo celé armády se strany Petrokova.

3. XVII. sboru dobýti Zgerže a zadržovati tam nepřítel.

4. XI. sboru s jezdeckým sborem Frommelovým obklíčiti levé křídlo nepřátelské 5. armády, při čemž sbor Frommelův měl dobýti Vadleva. Jižně od XI. sboru byl dosti značný prostor slabě chráněný, ale právě dne 18. listopadu překročily předvoje vratislavského a poznaňského sboru, které měly podporovati pravé křídlo celé bojové sestavy Mackensenovy, řeku Vartu.

Byl to, jak vidíme plán zajisté pozoruhodný a Němci již se těšili, že dne 20. listopadu jejich silné kleště se sevrou v prostoru severozápadně od Petrokova a tím tato ohromná bitva bude vyhrána.

Den 18. listopadu možno pokládati za 1. den bitvy u Lodže.

Velitel ruské 2. armády pro vyčerpání svých vojsk rozhodl se

podnikati, pokud sbory 5. armády nedosáhnou všeobecné linie boje, jen částečné útoky.

Němci po celý den pokračovali ve svých útocích, které trvaly až do pozdní noci. Ranní útok „poznánského“ sboru a jezdeckého sboru Frommelova byl zadržen ruským jezdeckým sborem generála Novikova, načež hlavní síly XIX. sboru útočily ihned ve směru severním proti divisi, jež byla na pravém křídle německého XI. sboru (38.) a měla dobýti Pabijaníc, a kterou po velmi těžkém boji a po ohromných ztrátách na obou stranách podařilo se Rusům zatlačiti k Julianovu.

Byl to veliký strategický úspěch 5. ruské armády, neboť v případě neúspěchu by Němci lehce dosáhli Pabijaníc a tím by téměř docela sevřeli ruské armády.

V noci německá 38. divise, neschopná dalšího boje, ustoupila za Ner.

Na ostatním bojišti německá 9. armáda zatlačila ruskou 2. armádu ještě více na jih a západ, a ta se ke konci dne 18. listopadu udržela na linii Andrespol—Venčin—Novosolna—Radogošť—Logevniky—Alexandrov—Konstatinov.

Kromě toho Němci obsadili Breziny, čímž spojení ruské 2. armády s velitelstvím fronty a 1. armádou bylo přerušeno. Richthofen ještě dopoledne obsadil železniční stanici Koljušky a tím bylo přerušeno také železniční spojení. Převoz 10. pěší divise V. sboru, která byla určena jakožto záloha do Skerněvic, nemohl býti uskutečněn.

1. sibiřský sbor 5. armády docházel na linii XIX. sboru, takže 5. armáda byla již na všeobecné linii fronty.

1. armáda neudržela se na frontě Jlov—Kernozja—Zduny a ustupovala na východ od této linie.

Výsledek prvního dne bojů u Lodži byl pro Rusy nepříznivý. Celá společná fronta 1., 2. a 5. armády byla definitivně proražena a 1. armáda úplně izolována od 2. a 5. armády. 2. a 5. armáda byly sevřeny řetězem německých sborů, což mohlo působiti na vojska zdrcujícím dojmem.

Avšak u Rusů nálada neklesla; naopak, vojsko ještě více se vzpružilo jsouc pevně rozhodnuto klásti odpor až do posledního muže.

Veškeré spojení dvou armád jak na sever, tak na jih i východ, bylo přerušeno. Situace byla těžká, záloh neměl ani velitel 2., ani velitel 5. armády. Částečný neúspěch některého armádního sboru mohl zpečetiti osud 6 ruských armádních sborů.

Po celou noc ze dne 18. na 19. listopad hledal generál Russkij spojení se svými armádami u Lodže, ale marně. Rozhodl se tedy zachrániti své 2 armády stůj co stůj, k čemuž měl jedinou možnost obrátiti frontu 1. armády ze směru západního na jižní a útočiti do týlu německých sborů obešedších pravé křídlo 2. armády.

Rozhodnutí velice správné, ale k jeho uskutečnění bylo zapotřebí velitele, který by dovedl riskovati a rozhodným manévrem ve správném směru sevřiti Mackensenovo křídlo. Jiné pomoci nebylo, protože velitelství fronty nemělo po ruce záloh.

Generál Russkij k provedení tohoto rozhodnutí dal sám úkoly jednotlivým sborům 1. armády na den 19. listopadu a to:

VI. sibiřskému sboru rychle postupovati na Lenčicu,

II. sboru na Piontek,

Lovičskému oddílu na Bělavy,

V. sibiřskému sboru chrániti tento postup zprava a převzíti frontu dvou sousedních sborů.

Tento postup sborů však nebyl správný, protože tu šlo o to, aby byl proveden co nejdříve kompaktní úder na nejdůležitější místo nepřítelů.

Nejsnadnější snad by bylo přepravit u Lovič VI. sibiřský sbor, který by pak útočil směrem na Strykov nebo Breziny a tím by odřízl německé sbory postupující na jih. V. sibiřský a 11. sbor by pak rozšířily své úseky doprava i doleva.

Ale ruské vyšší velitelství bylo tak duševně vyčerpáno a desorientováno, že nebylo již asi schopno uvažovati klidně o situaci. Nyní ovšem, po tolika letech, se tehdejší situace Rusů nezdá tak zoufalou, jelikož Němci sami lezli do nebezpečné pasti, ale r. 1914 se snad situace mohla zdáti docela jinou.

K vyhledání spojení s 2. a 5. armádou odeslal velkokníže Nikolaj po železnici dvě gardové jezdecké divise z úseku 10. armády přes Kovno do Petrokova, aby odtud navázaly spojení s 2. armádou a vyjasnily situaci.

Velitel 2. ruské armády, generál Šejdeman, který byl v Lodži, posílal v automobilech své důstojníky generálního štábu, aby vyhledali spojení s generálem Ruským; těm se podařilo, ačkoli všechny cesty k jihu od Lodže byly obsazeny Němci, dodati generálu Ruskému do Varšavy velmi důležité zprávy o situaci.

1. armáda zahájila za svitání postup, avšak s výsledkem nepatrným. Pravé křídlo 2. armády bylo již hluboce obchváčeno XXV. německým sborem, který dosáhl linie Bendkov—Kruščev, jižně od Lodže.

Večer téhož dne setkala se německá 6. jezdecká divise u Baby (asi 7 km jižně od Bendkova) s ruskými částmi, postupujícími jak od Tomaševa, tak i Petrokova. Byly to ruská 5. jezdecká divise, vyslaná generálem Ruským ze Skerněvic a 10. pěší divise V. sboru, která se nemohla dostat do Skerněvic.

Německá 9. jezdecká divise (sboru Richthofenova), která původně byla ponechána u Bělavy pro spojení s německým 1. záložním sborem, na mylné zprávy, že Rusové již vyklizují Lovič a ustupují, nechala jen jeden pluk u Bělavy a s 3 pluky přes Breziny postoupila až k Dembové Hoře, aby dobyla Skerněvic a zajala velkoknížete Nikolaje, který však byl v Baranovičích.

Velitel německého XXV. armádního sboru hledal tehdy spojení s pravým křídlem německé armády, které mělo postupovati od Laska k Vadlevu. Předpokládal, že zítra, t. j. dne 20. listopadu, má již dojít k sevření Rusů.

Německá 3. gardová divise dosáhla linie řeky Miazgy od Bedonu na východ a dále Volji Rakovy.

Na frontě II. sibiřského, IV. a XXIII. sboru nenastaly žádné zvláštní změny.

5. armáda: I. sibiřský sbor dobyl Lutomersku, XIX. sbor pak Juljanova.

Rusové měli tedy na levém křídle úspěch a rozšířili své akční pásmo, což při neúspěchu na pravém křídle mělo značný význam.

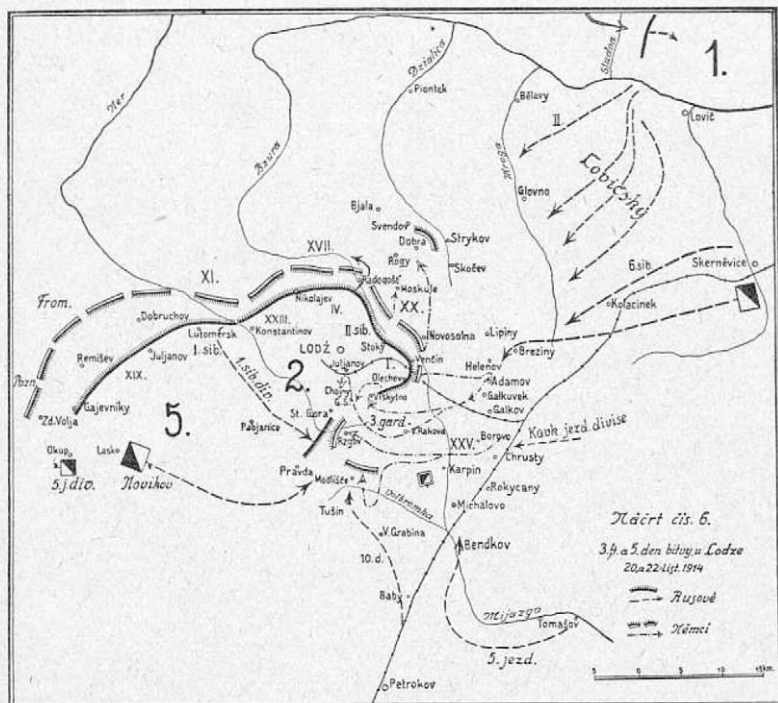
K večeru dne 19. listopadu (náčrt č. 6), 2. a 5. armáda opevňovaly se na linii: Viskytno—Olechov—Venčin—Stoky—Radogošť—Nikolajev—Konstantinov—Lutomersk—Juljanov—Okup.

Jezdecký sbor Novikovův byl východně od Laska.

Byla tedy, jak je viděti na mapě, tehdejší situace Rusů podobna pevnosti, obkličené nepřítelem téměř se všech stran.

*

Dne 20. listopadu ruská 1. armáda prováděla svou včerejší úlohu. 2. a 5. armáda byla stále ještě bez spojení s ostatním světem. Velitel 5. armády po vzájemné dohodě s velitelem 2. armády poslal 1. sibiřskou divisi I. sibiřského sboru na Rzgov k podpoře pravého křídla 2. armády.



Jezdecký sbor Novikovův poslal do prostoru Rokycan, (na železnici Petrokov—Skerněvice), aby učinil poplach v týlu nepřítele.

Pokud se týče úloh frontálních sborů, bylo nařízeno, zahájit 20. listopadu všeobecný útok a to směrem západním, severním a východním.

Mackensen se tehdy rozhodl ukončit stůj co stůj obklíčení Lodžské ruské skupiny, než by postupující ruské zálohy zahájily rozhodnou činnost, a žádaje od XX. a XXV. armádního sboru co nejrozhodnějšího postupu, nařídil:

XXV. sbor se zajistí proti jihu, dobude Rzgova a potom Pabjanic, XX. sbor a 3. gardová divise dobudou Lodže.

Na pravém křídle Poznaňský sbor měl se sborem generála Frommela obchvátiti levý bok 5. ruské armády.

Veliteli I. záložního německého sboru bylo nařízeno provést nový rozhodný útok a zatlačit jednotky generála Rennenkampa.

(Dokončení.)